
РОЗДІЛ III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.26>

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ: ПРОБЛЕМА КВАЛІФІКАЦІЇ МІЖ МАЙНОМ, МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ТА «ЦИФРОВОЮ РІЧЧЮ»

Болдирева В.М.,*доцент МКА, старший викладач кафедри «Правознавство»**Північноукраїнського інституту імені Героїв Крут**ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ORCID: 0000-0003-4502-595X

e-mail: Viktoria.maup@gmail.com**Іващенко П.А.,***здобувач вищої освіти, групи ІНЗ-9-25-М1Пр**Північноукраїнського інституту імені Героїв Крут**ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ORCID: 0009-0000-2279-8656

Болдирева В.М., Іващенко П.А. Віртуальні активи як об'єкти цивільних прав: проблема кваліфікації між майном, майновими правами та «цифровою річчю».

Статтю присвячено комплексному дослідженню віртуальних активів як об'єктів цивільних прав та аналізу проблеми їх правової кваліфікації між майном, майновими правами та «цифровою річчю». У роботі акцентовано увагу на зростанні ролі цифрових активів у сучасному цивільному обороті, що зумовлено розвитком цифрових технологій, блокчейн-систем та децентралізованих фінансових інструментів. Зазначено, що відсутність усталеного підходу до визначення правової природи диджитальні цінності створює труднощі для їх ефективного правового регулювання та захисту прав учасників цивільних правовідносин.

Авторкою проаналізовано основні наукові підходи до розуміння цифрових активів як різновиду майна, як об'єкта майнових прав або як самостійного нового об'єкта цивільних прав - «цифрової речі». Розкрито особливості кожної з цих концепцій, їх переваги та недоліки, а також межі застосування традиційних цивільно-правових конструкцій до цифрових об'єктів, що не мають матеріальної форми, але володіють економічною цінністю та оборотоздатністю. Окрему увагу приділено співвідношенню електронне майно із класичними об'єктами цивільних прав, питанням виникнення, здійснення та припинення прав на них.

У статті досліджено чинне законодавство України у сфері обігу віртуальних активів, положення Цивільного кодексу України та спеціальних нормативно-правових актів, а також виявлено наявні прогалини й колізії правового регулювання. Зроблено висновок, що невизначеність правової природи криптоактивів негативно впливає на можливість їх використання у договірних відносинах, спадкуванні, забезпеченні зобов'язань і судовому захисті. За результатами дослідження обґрунтовано необхідність формування узгодженого та комплексного підходу до кваліфікації віртуальних активів у системі об'єктів цивільних прав з метою забезпечення правової визначеності та стабільності цивільного обороту в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: віртуальні активи, об'єкти цивільних прав, майно, майнові права, цифрова річ, правова природа, цивільно-правова кваліфікація, цифрова економіка.

Boldyreva V.M., Ivaschenko P.A. Virtual assets as objects of civil rights: the problem of qualification between property, property rights, and a "digital thing".

The article is dedicated to a comprehensive study of virtual assets as objects of civil rights and analyzes the issue of their legal qualification between property, property rights, and «digital things.»

The paper emphasizes the growing role of digital assets in modern civil circulation, driven by the development of digital technologies, blockchain systems, and decentralized financial instruments. It notes that the lack of a well-established approach to defining the legal nature of digital values creates difficulties for their effective legal regulation and the protection of the rights of participants in civil legal relations.

The author analyzes the main scientific approaches to understanding digital assets as a type of property, as an object of property rights, or as an independent new object of civil rights—a «digital thing.» The peculiarities of each of these concepts, their advantages and disadvantages, as well as the limits of applying traditional civil law constructs to digital objects that do not have a material form but possess economic value and transferability, are revealed. Special attention is given to the relationship between electronic property and classic objects of civil rights, including issues related to the emergence, exercise, and termination of rights over them.

The article examines the current legislation of Ukraine regarding the circulation of virtual assets, provisions of the Civil Code of Ukraine and special regulatory acts, as well as identifies existing gaps and conflicts in legal regulation. The conclusion is drawn that the uncertainty regarding the legal nature of crypto-assets negatively impacts their use in contractual relations, inheritance, securing obligations, and judicial protection. Based on the research findings, the necessity of forming a coordinated and comprehensive approach to the qualification of virtual assets within the system of objects of civil rights is substantiated, with the aim of ensuring legal certainty and stability in civil turnover in the context of the digital economy.

Key words: virtual assets, objects of civil rights, property, property rights, digital thing, legal nature, civil-law qualification, digital economy.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації економіки та стрімкого розвитку технологій блокчейн цифрові цінності набувають дедалі більшого значення у цивільному обороті. Водночас їх правова природа залишається дискусійною та недостатньо визначеною в теорії цивільного права й національному законодавстві. Проблема полягає у відсутності єдиного підходу до кваліфікації віртуальних активів: чи слід розглядати їх як різновид майна, як майнові права, чи як самостійний об'єкт цивільних прав – так звану «цифрову річ». Невизначеність у цьому питанні ускладнює застосування традиційних цивільно-правових конструкцій щодо володіння, користування, розпорядження, а також захисту прав учасників цивільних правовідносин.

Зазначена проблема має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки від правильної правової кваліфікації цих активів залежить можливість їх включення до цивільного обігу, оподаткування, спадкування, забезпечення зобов'язань та судового захисту. Неврегульованість статусу електронних ресурсів створює правову невизначеність для учасників ринку та перешкоджає формуванню сталої правозастосовної практики. У зв'язку з цим актуалізується потреба у науковому осмисленні співвідношення понять «майно», «майнові права» та «цифрова річ» у контексті цифрове майно з метою вироблення узгодженого підходу до їх правової природи в цивільному праві.

У цьому контексті актуалізується потреба не лише в описі наявних наукових підходів, а й у їх систематизації з урахуванням положень Цивільного кодексу України та спеціального законодавства у сфері віртуальних активів. Стаття орієнтована на формування комбінованої моделі цивільно-правової кваліфікації віртуальних активів, яка дозволяє відмежувати цифрові об'єкти, що функціонально наближені до «цифрових речей», від майнових прав та зобов'язальних вимог. Такий підхід спрямований на зменшення правової невизначеності у цивільному обороті.

Метою дослідження є визначення правової природи віртуальних активів та обґрунтування їх цивільно-правової кваліфікації як майна, майнових прав або «цифрової речі».

Стан опрацювання теми. Дослідження правової природи та цивільно-правового статусу віртуальних активів привернуло увагу значної кількості видатних науковців. Серед них можна виокремити таких дослідників, як Пантелеєва Н.М., Рогова Н.В., Гуріна Н.В., Кудь О.О., Ушинкіна О.А. та інші.

Виклад основного матеріалу. Правова природа блокчейн-майно давно стала предметом дискусії між цивілістами, фінансовими регуляторами та технічними експертами. Ключове питання: чи є вони майном у класичному розумінні, різновидом речі (у цивілістичному сенсі), чи новою самостійною категорією об'єктів цивільних прав. Від відповіді залежать режим власності, способи захисту прав, порядок обороту, оподаткування та застосування норм про забезпечення зобов'язань і банкрутство.

Передусім окреслимо базові дефініції. У цивільному праві «майно» – це широка категорія, що охоплює речі, гроші, цінні папери, майнові права та інші блага з економічною вартістю. «Річ» – це, як правило, матеріальний предмет зовнішнього світу, який можна відокремити та перебувати

у володінні. Кriptoактиви за своєю природою нематеріальні, існують як записи в інформаційних системах (здебільшого у блокчейні), не мають фізичної субстанції та не є вимогою до конкретного боржника (за винятком окремих токенів, забезпечених зобов'язаннями емітента). Тому віднесення їх до «речей» у традиційному сенсі зазвичай відхиляється, хоча в деяких правопорядках допускають аналогію для застосування норм про володіння та ввідакацію у цифровому середовищі.

На нашу думку, віднесення віртуальних активів до «речей» у класичному цивілістичному розумінні є методологічно вразливим, оскільки ігнорує їх нематеріальну природу та залежність від інформаційної інфраструктури. Водночас повне заперечення речово-правових елементів також видається надмірним, адже фактичний контроль над віртуальним активом через приватні ключі функціонально наближений до володіння та дозволяє застосовувати окремі засоби речово-правового захисту з урахуванням цифрової специфіки.

Водночас більшість правопорядків схиляються до визнання криптовалютних активів як виду майна або майнових прав. Аргументи на користь такого підходу: наявність економічної цінності, можливість відчуження, спадкування, арешту та звернення стягнення, а також фактичний контроль власника через приватні ключі. Судова практика в низці країн визнавала криптоактиви майном, яке підлягає судовому захисту та може бути предметом трасту чи забезпечення. Це дозволяє застосовувати загальні засоби захисту майнових прав (визнання права, витребування з чужого незаконного володіння, відшкодування збитків) із певними технічними адаптаціями [10].

Вважаємо дискусійним підхід, за яким усі віртуальні активи без винятку кваліфікуються як майно або майнові права, оскільки він не враховує внутрішню різноманітність цифрових активів. Зокрема, децентралізовані криптовалюти, токени з правом вимоги до емітента та NFT мають різний юридичний зміст, що унеможлиблює застосування до них єдиного цивільно-правового режиму [7, с. 31-34].

Разом із тим, універсальна класифікація ускладнюється різноманітністю самих віртуальних активів. Криптовалюта без емітента (наприклад, біткоїн) – це децентралізований запис у реєстрі, що надає контроль над певною кількістю одиниць; utility-токен може втілювати право доступу до сервісу; стейблкоїн – вимогу до емітента чи право на викуп; NFT – унікальний маркер ідентичності, який може посвідчувати право на цифровий об'єкт або лише посилатися на нього. Через це один і той самий термін «віртуальний актив» накладає різні за юридичною природою об'єкти: від «цифрових речей» до зобов'язальних прав.

У деяких юрисдикціях регулятори запровадили окрему категорію «віртуальні активи/криптоактиви» як специфічний об'єкт цивільних прав, що не є ані грошима, ані традиційними цінними паперами. Така конструкція слугує техніко-правовим інструментом для спеціальних правил обігу, ліцензування провайдерів послуг, AML/KYC, оподаткування та споживчого захисту. Вона не відкидає їх «майновості», але підкреслює самостійність режиму, пов'язаного з децентралізованою технологією, ризиками ключів, незворотністю транзакцій і транскордонним характером.[9]

З позиції класичної теорії цивільного права можливі три підходи. Перший: функціонально-економічний – трактувати віртуальні активи як майно (або майнові права) та застосовувати загальні норми з уточненнями щодо способів ідентифікації та передачі права. Другий: «цифрова річ» – розширити поняття речі до нематеріальних об'єктів, які мають автономну оборотоздатність і перебувають під фактичним контролем особи через ключі; цей підхід спрощує застосування речово-правових засобів, але потребує доктринних змін. Третій: спеціальна категорія - визнати віртуальні ресурси окремим видом об'єктів цивільних прав із власними дефініціями володіння, розпорядження та способів захисту; цей шлях уже втілюється в окремих законодавчих актах [5, с. 42-52].

Запропонований у доктрині підхід до концепції «цифрової речі» заслуговує на увагу, однак, вбачається, що він не враховує повною мірою різноманітність блокчейн-активів та ризик надмірного розширення речово-правових конструкцій. Універсалізація цього підходу може призвести до штучного пристосування класичних інститутів цивільного права до цифрових об'єктів, які за своєю правовою природою потребують спеціального, а не загального речового режиму.

Практичні наслідки вибору підходу істотні. Для обігу та забезпечення зобов'язань важливо, чи можливе встановлення застави/обтяження на активи цифрової природи та як фіксується пріоритет кредитора. Для спадкування – чи входить актив до складу спадщини і як організувати доступ спадкоємців до ключів. Для деліктів і безпідставного збагачення – який застосовний закон у транскордонних спорах та як довести титул у мережі з псевдоанонімними адресами. Для банкрутства – чи включаються активи, що зберігаються у кастодіана, до конкурсної маси клієнтів чи провайдера. Для NFT – чи переходить інтелектуальна власність разом із токеном, чи лише право користування відповідно до ліцензії.

Оптимальний сучасний підхід – комбінований. На рівні приватного права доцільно визнавати ці активи майном з можливістю деталізації підвидів залежно від їх правової суті: децентралізовані криптовалюти – як нематеріальні речі/цифрові об'єкти під фактичним контролем; стейблкоїни з пра-

вом викупу – як зобов'язальні вимоги до емітента; токени, що надають корпоративні чи інвестиційні права, – як фінансові інструменти/цінні папери; NFT – як унікальні цифрові маркери, які самі по собі є майном, але не тотожні авторським правам на пов'язаний контент. На рівні публічного права логічним є спеціальний режим для провайдерів послуг із віртуальними активами, вимог до розкриття інформації, резервів, зберігання ключів, протидії відмиванню коштів і захисту споживачів.

Підсумовуючи, зазначені активи варто розглядати як майно у широкому сенсі, але з огляду на їх техніко-правові особливості доцільно виділяти їх у спеціалізовану категорію об'єктів цивільних прав. Вони не є «річчю» у класичному матеріальному значенні, проте можуть бути функціонально наближені до «цифрової речі» для цілей речово-правового захисту. Конкретна кваліфікація залежить від типу активу, наданих ним прав і механіки контролю, а також від національної моделі регулювання, яка визначає режими обігу, забезпечення, оподаткування та відповідальність учасників. Для правозастосування це означає: кожен віртуальний актив слід аналізувати індивідуально за його економічною функцією, джерелом вартості, наявністю емітента, змістом прав користувача та технічним механізмом контролю.

Криптовалютні активи як об'єкти цивільних прав в українському праві - це тема на стику цивільного, фінансового та ІТ-права. Станом на сьогодні в Україні триває поступова інтеграція цифрових активів у систему цивільно-правових відносин, але повної кодифікації в Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) ще немає. Водночас низка норм ЦКУ дозволяє кваліфікувати відповідні активи як об'єкти цивільних прав, а спеціальні закони і підзаконні акти формують окремий режим їх обігу.

Цивільний кодекс України визначає загальну категорію «об'єкти цивільних прав». Згідно зі статтею 177 ЦКУ об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага. Ці активи прямо не названі, але можуть підпадати під категорії «інше майно», «майнові права» або «інформація» залежно від їхньої природи та функції у конкретних правовідносинах [1].

Стаття 178 ЦКУ встановлює оборотоздатність об'єктів цивільних прав: об'єкти можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої, якщо вони не вилучені з цивільного обороту чи не обмежені в ньому законом. Це правило застосовне до віртуальних активів: за загальним принципом вони оборотоздатні, але можуть підлягати спеціальним обмеженням (наприклад, вимоги фінмоніторингу, ліцензування провайдерів, заборона використання як законного платіжного засобу).

Статті 179-190 ЦКУ деталізують види об'єктів і поняття «майна». Стаття 190 ЦКУ визначає майно як окремі речі, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Зазначені активи, зокрема криптовалюти чи токени, часто кваліфікуються як майнові права (право вимоги до мережі/реєстру або до емітента у випадку токенів, що закріплюють права) або як інше нематеріальне благо, що має вартість і може бути предметом відчуження.

Правочини з віртуальними активами підпадають під загальні положення ЦКУ про правочини (статті 202-238), форму правочину (ст. 205-210), підстави недійсності (ст. 215-236), а також договірні зобов'язання (книга п'ята). З практичної точки зору найчастіше застосовують договори купівлі-продажу (ст. 655 і далі), міни (ст. 715), доручення та комісії (ст. 1000, 1011) для біржових послуг, зберігання (ст. 936) у контексті кастодіальних сервісів, а також ліцензійні та інші змішані договори для NFT або токенів, що підтверджують права інтелектуальної власності.

Питання права власності та володіння. За статтею 316 ЦКУ право власності - це право особи на річ (майно), яке вона здійснює за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Власність на нематеріальні активи допускається, а зміст правомочностей власника (володіння, користування, розпорядження) застосовний і до цифрових активів, якщо це не суперечить їхній природі. Для криптовалют контроль приватних ключів фактично є елементом володіння й розпорядження, хоча юридично це виражається через можливість вчиняти правочини і доводити титул набуття.

Захист цивільних прав щодо віртуальних активів здійснюється за загальними способами, визначеними статтею 16 ЦКУ: визнання права, відшкодування збитків, витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикація), припинення дій, що порушують право, тощо. У практиці з цифровими активами це може бути: судова заборона проводити транзакції з конкретними адресами (через зобов'язання сервісів), стягнення вартості активу у гривневому еквіваленті, зобов'язання провайдера відновити доступ до акаунта тощо.

Важливо враховувати спеціальний режим віртуальних активів за профільним законодавством. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17.02.2022, проте станом на дату звернення до джерела, він не набрав чинності, а його введення в дію пов'язане з ухваленням змін до Податкового кодексу України. Цей закон:

визначає віртуальний актив як нематеріальне благо у формі цифрового запису, що має вартість та може бути об'єктом цивільних прав;

розрізняє забезпечені та незабезпечені віртуальні активи; встановлює вимоги до постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів (VASP), у тому числі реєстраційні/дозвільні процедури та вимоги фінмоніторингу; підкреслює, що віртуальні активи не є законним платіжним засобом в Україні.

Водночас повноцінний запуск цього закону пов'язаний із внесенням змін до Податкового кодексу та фінансового законодавства, а також з інтеграцією підходів ЄС (зокрема, MiCA та AML-пакет). Тому на практиці регулювання частково здійснюється через загальні норми ЦКУ, законодавство про фінмоніторинг та підзаконні акти НБУ і НКЦПФР [6].

Антивідмивне законодавство прямо впливає на обіг віртуальних активів. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019 поширює фінмоніторинг на операції з віртуальними активами через суб'єктів первинного фінмоніторингу (біржі, кастодіальні гаманці, платіжні установи), передбачаючи KYC/AML-процедури, моніторинг транзакцій та обов'язок повідомляти про підозрілі операції [4].

З точки зору кваліфікації конкретних видів віртуальних активів:

криптовалюти (Bitcoin, Ethereum тощо) у доктрині найчастіше визнаються нематеріальними благами/майновими правами, оборотоздатними об'єктами цивільних прав, але не грошима і не електронними грошима у розумінні Закону України «Про платіжні послуги» [2];

токени, що надають права вимоги до емітента (наприклад, токени доступу до послуг або до частки доходів), можуть кваліфікуватися як майнові права; за наявності ознак цінних паперів – потрапляти під регулювання НКЦПФР;

NFT зазвичай виконують функцію унікального цифрового маркера, який посвідчує право на цифровий об'єкт або доступ/ліцензію, і в цивільному праві розглядаються як нематеріальні об'єкти, що можуть бути предметом правочинів і спадкування.

ЦКУ допускає спадкування і дарування віртуальних активів. Загальні правила спадкування (книга шоста, статті 1216-1308) дозволяють передавати майнові права і інше майно за заповітом або за законом. Ключовим практичним аспектом є належне документування доступу (ключів/фраз відновлення) та правового титулу набуття. Дарування (ст. 717-727 ЦКУ) також може застосовуватися, за умови дотримання форми договору і відсутності заборон.

Податкові наслідки обігу віртуальних активів регулюються Податковим кодексом України, який поки що не містить спеціального режиму для всіх видів віртуальних активів, але загальні правила оподаткування доходів фізичних і юридичних осіб застосовуються: прибуток від відчуження може оподатковуватися як інвестиційний дохід або інший дохід залежно від структури операції; для ПДВ важливе розмежування постачання послуг/прав і обігу «валюти» (крипто не визнано валютою). Законопроектні ініціативи пропонували окремі ставки й визначення, однак стан їх ухвалення слід перевіряти на момент здійснення операції [8, с. 70-77].

Судова та відомча практика поступово формується. Є кейси, де суди визнають криптоактив майном, що підлягає поділу чи стягненню у грошовому еквіваленті, а правоохоронні органи застосовують арешт цифрових активів через звернення до кастодіальних сервісів. Також зростає значення доказування походження активів, ідентифікації власника адреси та ланцюжкового аналізу.

Отже, хоча ЦКУ прямо не кодифікує поняття «віртуальні активи», його загальні норми дозволяють розглядати їх як об'єкти цивільних прав - насамперед як майно або майнові права, що є оборотоздатними й можуть бути предметом правочинів, спадкування та захисту. Спеціальний закон «Про віртуальні активи» задає рамку галузевого регулювання, а антивідмивні та платіжні норми визначають комплаєнс-вимоги для учасників ринку [3].

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що такі активи мають складну правову природу та не повною мірою охоплюються традиційними цивільно-правовими категоріями майна чи майнових прав. Відсутність єдиного підходу до їх кваліфікації зумовлює правову невизначеність і ускладнює практику застосування цивільного законодавства.

Наукова новизна статті полягає у формулюванні комбінованої моделі цивільно-правової кваліфікації віртуальних активів, яка поєднує визнання їх майнової природи з диференціацією правового режиму залежно від економічної функції та юридичного змісту конкретного виду активу. Обґрунтовано відмежування NFT як самостійних цифрових об'єктів від об'єктів авторського права, а також здійснено систематизацію наукових підходів до кваліфікації електронне майно крізь призму положень Цивільного кодексу України та спеціального законодавства.

У зв'язку з цим, обґрунтовано необхідність формування комплексної та узгодженої моделі правового регулювання віртуальних активів як самостійних об'єктів цивільних прав з урахуванням їх цифрової специфіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. (редакція чинна). (дата звернення: 05.01.2026).
2. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 р. № 1591-IX. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20> (дата звернення: 05.01.2026).
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 05.01.2026).
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2020, № 25, ст.171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.
5. Гуріна Н.В. Економічна сутність криптовалюти як методологічна передумова відображення її в бухгалтерському обліку. *Економічний вісник*. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2020. Вип. 5. С. 42–52. URL: https://journals.dpu.kyiv.ua/public/site/5_2020/6.pdf.
6. Кудь О.О. Комплексна класифікація віртуальних активів. URL: <https://virtualasset.science/kompleksna-klasifikaciya-virtualnikh-aktiviv.pdf>.
7. Пантелеева Н.М., Рогова Н.В. Криптоактиви: проблеми типізації та регулювання. Регулювання та перспективи ринку криптоактивів: зб. матеріалів наукового форуму (23 жовтня 2018 року, м. Київ). Київ: КНЕУ, 2018. С. 31–34.
8. Ушинкіна О.А. Концептуальні підходи до визначення поняття «віртуальні активи» в Україні та у світі. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2022. № 3 (64). С. 70–77. URL: https://www.researchgate.net/publication/366607295_KONCEPTUALNI_PIDHODI_DO_VIZNACENNA_PONATTA_VIRTUALNI_AKTIV_V_UKRAINI_TA_U_SVITI.
9. European Parliament. Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA). Official Journal of the European Union. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj> (date of access: 05.01.2026).
10. UK Jurisdiction Taskforce. *Legal Statement on Cryptoassets and Smart Contracts*. London, 2019. URL: https://technation.io/wp-content/uploads/2019/11/6.6056_JO_Cryptocurrencies_Statement_FINAL_WEB_111119-1.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 4.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026